

ЖИВА ІКОНА

На дерев'яних хуторах, де колись закінчувалося село, осиротіло стоїть хатина. Раніше її прикрашав високий стріхатий дах, чимось схожий на чумацьку шапку. Нині вона накрита шифером. Здалеку нагадує повоєного дідуся з маленькими примруженими очима-віконцями, що сумовито дивляться на зелений видолон, увітнічаний тататтям та померзеними орбінами цяточками незабудок...

Другий день Великодня на хуторі стояв тихий і сонячний. У старому садку рожевим квітом поменіли яблуні, опадає цвіт зі старої черешні. Серед буйної зелені полів хутірське видавсь квітучим оазисом. Безякий спокій дихав ароматом...

Невдовзі ранкову тишу порушило надмірно гучне бовкання, що доносилося з потужних гучномовців дорогих автівок. Вони зупинилися в садку біля старої черешні. З відчинених дверей вивалилася компанія молодиків і молодиць. Вони спрямували до великого столу в центрі саду.

— А про стареньку й забули, — мовив хтось з гурту, коли вже вмовстилися на дубових лавах. — Ходимо відведемо її до хати, — задоволено мовив праправнук старенької. — Однією нічого стоїть у могилі... А ще витребеньками займається...

Два джиги молодика взяли стареньку під руки і відвели до хатини й посадили на лаву. Здавалося її привезли з минулого століття на початок нищінного. Біля цієї старенької хатини брав початок її роду. Глибокі запади очі з-під сивих брів кидали погляд з дагини. Лице, вкриті зморшками, чимось схоже на кору груші, навпроти якої вона сиділа. Сухорляві жиливі руки, що лежали поверх старенького потнічного фартуха, нагадували

м'яте, як тим блискучим брязкальцем грався її найменший братик Никанор...

Війна у краї породила неспокій. В Росії люди захопили землі і волі. Почалася розруха. Закопотилося все навколо. Знову війна, горе... Влада мінялася одна за одною. Кожна обцяла добра, кращого життя. Пролілася кров. Доволялися до того, що наші землі залишилися під владою Польщі. Поповню землі поляки в тата забрали. Обклали великими податками. Меншу сестру Антоніну і брата Никанора примусили ходити до польської школи і до костелу. Вона, як старенька, нічної пори пасла коні. Навіть сусідські хлопці боялися нічної пори пасти коні. А вона — ні. Лежить собі на татовій семирці порилець і милується многими далекими зір. Там забувалися земні клопоти, людська суєтність. Її вабив небесний простір, де тихо, спокійно, де по воно тайні і загадки. Спомини котяться однією за одним, наче хтось їх гонить... А в самій невідно з очей котяться слзюзи. Душа в неї залишилася молодю, без однієїкої зморшки, як личка у молодих правнуків... Дивно створена людина за проміслом Божиим: тіло дрякле, як цей старенький стовбур, а душа молодю... Правнукам важко це збагнути. Вантаж віків на них це не тисне. Весна і молодість п'янять їх...

Як із туману постали перед нею важкі діти. Темною хмарою вони нависли ранньої осені з червоними блискучими «грома-вісниками». Пляки замість дощу, землю оросили людськими слзюзи. Нові господарі все нажити відом-прадідом добро звели в ційтій селі до розрухи...

Меншу сестру Антоніну, під час війни, вивезли до Німеччини. Про її долю вона нічого не знає. Члена сім'ї, чоловік якої був у бандерівців, на двадцять п'ять років заслали до Сибіру. До Магадана їх везли у вагонах для худоби. Путь проліт майже у три місяці. До кінцевої зупинки багатого людей не доїхали. Її і зараз часто сниться гирло річки Алазеї, неподалік Колімиської губи, що впадає в холодне Східно-Сибірське море. Холодні бараки, соросарвалні морози. Зігрівала малесеньких діток власним тілом, як та квочка. За невиконані норми на лісопалів, майже навіплі урізали і до того мізерний пайок. Заборсані у глибоких снігах, на сильному морозі, наскрізь пронизані колочим вітром з північного моря, люди гинули, як мухи. Там залишилася більше людських кісток, ніж дерев. Багато її одностраждальцев покічили життя самогубством. Незмілена фізично і занепахла духом, вона не могла дивитися на страждання ні в чому не винних дітей. Думала про самогубство. Але у безнадійну допомогу подана Свєдокія, старенька жінка священника. Вона була родом зі Сходу України. Шість тисяч селян «відсталих елементів», як їх тоді називали, вислали на острів Навіно, що на річці Обь. На невеличкому клатку землі їх примусили голіруч обробляти землю. Через три місяці чотири тисячі людей померли. Щоб вижити, люди вдавалися до канібалізму. Людські кістки уподобилися до ходячих скелетів, з широко відкритими очима, мов у божевільних. Тих, що вижили, судили за канібалізм. У ті страшні часи їй допомогли вижити і залишитися людиною віра в Бога і щоденна молитва. Вони разом почали молитися. В неї з'явилася надія, окріпла духом. В тяжку годину Бог послав цю людину. Память про неї ніколи не згасне.

Невдовзі народився син. Його назвали Іллею з нагоди православного свята. Осінню в їхню родину прийшло горе. Брат Никанор поїхав на чинш (натуральний податок, що платили державі, — ред.) засівати поле. Приїхали козаки і його забрали. На межі двох сіл вони знайшли убитим їхнього бійця. Із села відійшли синадцять заручників. Наступного ранку востро поранив Ілю. Йому всього виповнилося дев'ятнадцять років. Батько важко пережив втрату сина. Свідомо пішов в УПА воювати з німцями, боронив свій край.

У воєнне лихоліття у неї народилося ще дайко синів: Петро та Яків. Материнського щастя вона не знавала. Не судилося... Кінець війни їй доброго не віщував. Знову встановилися старі порядки, ще більш жорстокіші. Тато загинув в нерівному бою біля Радухівки. Чота, в якій воював Степан, чинила опір до останнього. Воював він разом з Нілом Хасевичем, відомим хуторником. Несподівано Степан уірвався в її життя, несподівано зник. Свята земля лише знає, де його останній притулок та його останні дні...

ли школу, пішли в люди. Старший Ілля став геологом. Охорудив майже увесь Сибір. Там і одружився. Мав сина. У честь свого дядька назвав Никанором. Жив у Харбаровську. Там і помер. Діля двох її синів розкидала по світах. Старі працювали і жив у Новосибірську. Там і трагічно загинув... З найменшим Яковом більше як двадцять років тому повернулася на батьківщину. Живуть у Якім. Нещодавно і його похоронили... А Бог її усе смерті не посилав. Хотіла, щоб онуки відвели до будинку пристарілих, — не відпускають. Біля великих своїх хоромів поселили у невеличкому будиночку-сторожці. Жартома кажуть, що вона

кориння дерева. На залишку колись товстезного стовбура з роздіною корою, вчепили молодий пагіт з буйно-зеленими листочками. Любов Садокіміна давно мріяла побачити цей

Після війни тато розказували, як одного разу германець пустив гази. З цілого полку в живих залишилися тільки десять чоловік. За хоробрість і відвагу тата нагородили царським хрестом. Па-

ри. Сипоміць захопили всіх людей зробити рівноправними товаришами. Замість Бога почали шанувати людинобога. Примусили йому поклонятися. Дух віничий хотіли вимістити з неозтесаних жердан кошару. Хто був незгідний з їхніми думками — відправляли до Сибіру. Мала туди відправитися і Ілля сам, але цьому завадила війна.

Дівчє й понае загуді життя людини. Біда одна не ходить, як кажуть люди. Один неспокій і горе прийшли зі Сходу, иний, ще більш жорстокіший — з Заходу. Знову війна. Совети спільно відступали, залишаючи на полях машини, озброї. Німці крізь їх село вели перших полонених, поранених бійців. Неподальк своєї хати в житі Люба знайшла важко пораненого солдата. Він лежав без пам'яті. З татом вони його принесли до хати. Увечері вона змушена була іти до Клевая по лікаря. Без його допомоги він би не вижив. Солдатську одягу спалили, передали у цивільну. Від створінного ока його перекусували. Руський, голубокий солдат був родом із запорізьких степів, з села Житівка. Як і вони, він теж був із хліборобського роду. Доглядаючи пораненого, Люба до нього прив'язалася, покохала Степана. У го-лодних тридцятих роках у нього загинула уся сім'я. За те, що вони не хотіли іти до колгоспу, з їхніх хат забрали усе до цюктя, з село оточили солдатами. У них це називалося об'явити «чорну дошку». Увійти або вийти із села було неможливо. Людей прирекли на голодну смерть. Степан із п'яти дітей був найстаршим. Від голодної смерті його врятував сусід Яків. Він прикрив його трупами своїх родичів, коли вивозив тіла до ями. Добра людина допомогла йому влаштуватися в ремісничє училище в Запоріжжі. Потім працював на заводі, звідти і пішов в армію. Довелось служити в наших краях, де і застала його війна...

В час лихоліття вони й побралися. Невдовзі народився син. Його назвали Іллею з нагоди православного свята. Осінню в їхню родину прийшло горе. Брат Никанор поїхав на чинш (натуральний податок, що платили державі, — ред.) засівати поле. Приїхали козаки і його забрали. На межі двох сіл вони знайшли убитим їхнього бійця. Із села відійшли синадцять заручників. Наступного ранку востро поранив Ілю. Йому всього виповнилося дев'ятнадцять років. Батько важко пережив втрату сина. Свідомо пішов в УПА воювати з німцями, боронив свій край. У воєнне лихоліття у неї народилося ще дайко синів: Петро та Яків. Материнського щастя вона не знавала. Не судилося... Кінець війни їй доброго не віщував. Знову встановилися старі порядки, ще більш жорстокіші. Тато загинув в нерівному бою біля Радухівки. Чота, в якій воював Степан, чинила опір до останнього. Воював він разом з Нілом Хасевичем, відомим хуторником. Несподівано Степан уірвався в її життя, несподівано зник. Свята земля лише знає, де його останній притулок та його останні дні...

святі лика. А яка святість у її житті? Одні страждання... Та й вік, у якому вона прожила, — страждальний. Люди не вміють жити щасливо, а може не хочуть. Що того віку людського? Яксь мить... Як в опаденого осіннього листочка. Навесні гілка пустиць нові пагони. Вони знову забувають темно-зеленим клейким кльором. Не пам'ятимуть про своїх поживлених попередників. Молоді пагони гілок лише неба і так далеко. Це триватиме щороку, доти, допоки саме дерево не воохне. Так минають людські віки. Поможітлому листочку ніколи не воохнуть. В ньому немає живої душі, як в людині. Людина без живої душі, яка єднає з віничістю, — той поживлєний листочок.

Смерть вона не боїться. Вона давно вже перестала її боїтися і лише одного прагне: як свій життєвий досвід передати онукам. Вони зараз лише молоденькі пагони, що ростуть в добрих безлічч перетинних деревах. Як їм передати той дух страждання, щоб він не повторився на їхньому віку? Веселити їм в душу живу пам'ят' віків. Не ту, що в книжках, яка лежить мертвим грузом. Невільно покотилася слзюза із старечих очей, мов з глибини віків... — Бабуня! Ти ще тут не заснула?! Мо'є сто грам з нами вип'єш? — Не займай її, — хтось додав з гурту, — а то ще помере тут! Всі голосно заретали!

Стояв сонячний день Великодня. Рожевим квітом ціпля яблуня, на старезному стовбурі груші, на тонькому пагоні, були темно-зелені клейкі листочки, радіючи життю.

Анатолій СТРЕХА,
світ Клевань.
На фото: Любов Садокіміна (піворуч) зі своїми подругами юності.

